

ขั้นตอนและกระบวนการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง

:กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ*

ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์

จรรววรรณ แก้วมะโน

ในการส่งเสริมความสมานฉันท์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด สิ่งสำคัญคือความไว้วางใจ ความเข้าใจ ความเป็นกลาง และการมีส่วนร่วม หลัก 4 ประการนี้เป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในการพูดคุยร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการสร้างความไว้วางใจกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกระบวนการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง

ในการนี้ สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง ได้แบ่งกระบวนการในการส่งเสริมการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ โดยอ้างอิงกับหลัก 4 ประการข้างต้นประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 คือ กระบวนการสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ขั้นตอนที่ 2 คือ กระบวนการประชาเสวนา (citizen dialogue)

โดยรายละเอียดกิจกรรมของแต่ละกระบวนการภายใต้หลัก 4 ประการ มีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

การสร้างความไว้วางใจเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนและจะต้องดำเนินการก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเริ่มต้นจาก การวิเคราะห์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stake holder analysis) ว่ามีใครเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรงและทางอ้อมกับเรื่องนี้ เพราะการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงมีผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับบทบาทและผลประโยชน์ที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป สำหรับโครงการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) หน่วยงานราชการ 2) ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

* บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนกระบวนการที่สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง โดยใช้กรณีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิเป็นกรณีศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมานฉันท์ ในฐานะหนทางหนึ่งในการส่งเสริมให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างมีคุณภาพภายใต้การแข่งขันอย่างสร้างสรรค์และมีมีส่วนร่วม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในภาพรวม

และ 3) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น เพื่อให้ทุกฝ่ายมีเป้าหมายที่ตรงกัน จึงต้องทำความเข้าใจและค้นหาความต้องการหรือผลประโยชน์ที่แท้จริง หรือหาจุดร่วมของทุกฝ่ายให้ได้ก่อน

เป้าหมายของการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ไม่ได้มีเพียงการสร้าง ความสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงเท่านั้น การส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดความเป็น ประชาธิปไตยที่แท้จริงตั้งแต่ก่อนระหว่างและหลังเลือกตั้งถือว่าเป็นเป้าหมายใหญ่และเป็นจุดร่วมที่ทุกฝ่าย ต้องเห็นพ้องกันก่อน

1.1 การเข้าพบผู้เกี่ยวข้อง 3 กลุ่มใหญ่ๆ

1.1.1 การนัดหมายเพื่อขอเข้าพบหน่วยงานราชการและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นการสร้างความ ไว้วางใจและจุดร่วมเบื้องต้น การเข้าพบพูดคุยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนิน โครงการและ ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งการเข้าพบนี้มีความสำคัญ และละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เพราะจะส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม ในส่วนของหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้องอาจไม่ใช่เรื่องยากเนื่องจากมีเป้าหมายในการส่งเสริมการเลือกตั้งที่เป็นไปตามกติกาและ เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม จึงสามารถนัดพร้อมๆกันได้

1.1.2 ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นต้องให้ความสำคัญเป็นรายบุคคลในการทำความเข้าใจ เพื่อป้องกันการได้เปรียบเสียเปรียบและเพื่อความเป็นกลางในการเลือกตั้ง ดังนั้น การเข้าพบผู้สมัครทีละราย เป็นเรื่องจำเป็น ไม่ควรเข้าพบพร้อมกัน นอกจากนั้น ในการเข้าพบผู้สมัครแต่ละคนก็จำเป็นต้องกำหนด ประเด็นหลักในการพูดคุยให้ตรงกัน ส่วนประเด็นย่อยขึ้นอยู่กับคำถามและความกังวลใจของผู้สมัคร ที่ผู้ดำเนินการเข้าพบต้องให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและความไว้วางใจ

1.1.3 ในส่วนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถทำความเข้าใจพร้อมกันได้ผ่านเวทีต่างๆ เช่น การจัด อบรมให้ความรู้ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน แล้วแต่ความพร้อมของผู้ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคือการมองข้าม ผลประโยชน์ระยะสั้นไปสู่ผลประโยชน์ในระยะยาว การไม่ซื้อสิทธิขายเสียงและความสมานฉันท์ อันจะส่งผลต่อการได้ผู้แทนที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมซึ่งจะมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยตรง

1.2 การสร้างความเข้าใจ

วิธีการหนึ่งที่สำคัญส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม ก็คือ การจัดทำใบความรู้ การจัดทำฉากทัศน์หรือภาพจำลองสถานการณ์ เช่น ถ้ามีการซื้อสิทธิขายเสียงและ

ถ้าไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียงจะมีผลอย่างไรบ้าง รวมไปถึงการนำตัวอย่างความสำเร็จของพื้นที่อื่น มาแลกเปลี่ยนกันในเวที

กล่าวโดยสรุปช่วงเริ่มต้นกระบวนการนั้น การสร้างความไว้วางใจสำคัญที่สุด การสร้างความไว้วางใจเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อน โดยสามารถใช้วิธีการหรือกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น อาทิ การทำความเข้าใจในเป้าหมายให้ชัดเจน การนัดหมายเข้าพบ การสลายจุดยืนที่แตกต่างกัน และการแสวงหาจุดสนใจร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการประชาเสวนา (citizen dialogue)

เมื่อกระบวนการสร้างความไว้วางใจและความเป็นกลางเกิดขึ้นแล้ว การตัดสินใจที่จะเข้าร่วมโครงการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงจึงไม่ใช่ปัญหา

สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองได้จัดเวทีประชาเสวนา (citizen dialogue) ระดับจังหวัดเพื่อให้ผู้สมัครทุกคนและตัวแทนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละอำเภอมาแลกเปลี่ยนพูดคุยกันและมีข้อตกลงร่วมกัน ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2563 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในเวทีได้เปิดโอกาสให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้แสดงวิสัยทัศน์นโยบายในการพัฒนาจังหวัดของตนเอง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ตั้งคำถามต่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและเป็นส่วนหนึ่งในการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาจังหวัดร่วมกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (deliberative democracy) และการส่งเสริมการหาเสียงเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง

การเปิดพื้นที่ให้ฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนทัศนคติในการพัฒนาจังหวัดร่วมกันเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในผลักดันการสร้างความสมานฉันท์ในประเด็นต่างๆซึ่งสามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบ แต่ต้องนำหลักความเป็นกลางและหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้การเสวนาร่วมระหว่างฝ่ายต่างๆผ่านพ้นไปด้วยดี กิจกรรมต่างๆที่ดำเนินการในพื้นที่เปิดนั้นจะต้องเป็นไปอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบของฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนั้นแม้ว่าจะมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้ง ทว่าสุดท้ายแล้วการเลือกตั้งก็ยังคงเป็นการแข่งขัน การกระทำอันใดที่อาจจะสร้างความได้เปรียบเสียเปรียบให้แก่ผู้สมัครจึงควรหลีกเลี่ยง

สำหรับกิจกรรมในเวทีเสวนาเพื่อแสดงวิสัยทัศน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จัดขึ้นในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2563 นั้น ประกอบด้วย 3 ช่วงใหญ่ๆ คือ

1. ช่วงการแนะนำตัวและนำเสนอ นโยบายของผู้สมัคร
2. ช่วงการถามตอบ
3. ช่วงการทำสัญญาใจ

โดยแต่ละกิจกรรมจะถูกออกแบบภายใต้หลักความเป็นกลางและหลักการมีส่วนร่วม เพื่อตอบเป้าหมาย 2 ประการคือ การสร้าง “ความสมานฉันท์” และ “การไม่ซื้อสิทธิขายเสียง”

1. ช่วงการแนะนำตัวและนำเสนอ นโยบายของผู้สมัคร ในช่วงนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สมัครทุกคนได้แนะนำตนเอง ความสนใจ ความเชี่ยวชาญ และผลงานที่ผ่านมา ซึ่งแม้ดูเหมือนเป็นช่วงเวลาที่ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร กระนั้น กลับเป็นช่วงเวลาที่ผู้ดำเนินการต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะหากมีผู้สมัครคนใดคนหนึ่งปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเวทีแล้วอาจส่งผลกระทบต่อความไม่ไว้วางใจแก่ผู้สมัครคนอื่นๆ และเวทีประชาเสวนาก็จะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การกำหนดกติกาในการนำเสนอให้แก่ผู้สมัครทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะต้องแจ้งรายละเอียดดังกล่าวกับผู้สมัครไว้ตั้งแต่ช่วงไปพบปะซึ่งจะช่วยบรรเทาความประหม่าและสร้างความรู้สึกไว้วางใจขึ้นได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ การระบุงลงไปถึงระยะเวลาการนำเสนอที่เท่ากัน ผู้ที่จะนำเสนอต้องเป็นผู้สมัครเท่านั้น ไม่ใช่ผู้แทน ในการนำเสนอให้ใช้วิธีการนำเสนอด้วยปากเปล่าไม่มีการนำภาพป้ายหาเสียงหรือภาพใดๆ ที่ใช้ในการแนะนำตัวมาใช้ เพราะเวทีนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัคร

ดังนั้น ในเวทีประชาเสวนาจึงต้องเน้นย้ำกติกาแก่ผู้สมัครทุกคนอีกครั้งก่อนเริ่มต้นการเสวนาและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ช่วยกันปฏิบัติตามกติกา ในการนี้หากสามารถขอฉันทามติจากผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาเกี่ยวกับกติกาในการนำเสนอไม่เฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่รวมถึงการแสดงความเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย จะช่วยสร้างบรรยากาศให้การแลกเปลี่ยนเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้คำพูดที่สุภาพ ไม่ให้ร้ายใคร เน้นไปที่นโยบายของตนไม่โจมตีใคร และการรักษาเวลา ตลอดจนการไม่ประจบมือ ส่งเสียงเชียร์ เป็นต้น

ผู้ดำเนินรายการ หรือผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) คือหัวใจสำคัญที่จะต้องดำเนินการประชาเสวนาให้เป็นไปตามกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยหลักความเป็นกลาง และอาจนำหลักการมีส่วนร่วมจากผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาเข้ามาช่วยเพื่อรักษากติกา ยกตัวอย่างเช่น ในการชานเรียกผู้สมัครให้แสดงความคิดเห็นนั้นแม้ดูเหมือนเป็นกิจกรรมง่ายๆ กระนั้น การเสวนาทำกลางการแข่งขันทันทีก็ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่การชานชื่อหรือการชานหมายเลขของผู้สมัครแต่ละคนก็ควรละเว้น เพื่อไม่สร้างความรู้สึกว่าเกิดการได้เปรียบเสียเปรียบขึ้นระหว่างผู้สมัครหรือในความรู้สึของผู้สนับสนุนอันเนื่องมาจากจำนวนของการชานชื่อของผู้สมัครแต่ละคน ไม่เท่ากันหรือน้ำเสียงในการชานชื่อมีน้ำหนักในการสนับสนุนแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้อำนวยความสะดวกพึงใช้น้ำเสียงที่ราบเรียบ และอาจใช้การเรียกชานว่า “ท่านต่อไป” แทนการชานหมายเลขหรือเรียกชื่อของผู้สมัคร โดยลำดับในการแสดงวิสัยทัศน์นั้นจะต้องถูกกำหนดขึ้นก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการเสวนา โดยใช้การจับฉลากจะดีที่สุด เพื่อให้เกิดความเป็นกลาง และเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าร่วมเวทีเสวนานั้นอาจเป็นผู้ทำหน้าที่ในการจับฉลากลำดับการแสดงวิสัยทัศน์ของผู้สมัครในแต่ละรอบ รวมไปถึงอาจร่วมทำหน้าที่เป็นผู้รักษาเวลา เป็นต้น

2. ช่วงของการถามตอบ เมื่อถึงช่วงของการถามตอบ มีหลากหลายวิธีการที่ผู้อำนวยความสะดวกสามารถนำมาปรับใช้ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องยึดหลักความเป็นกลางและการมีส่วนร่วม ในที่นี้สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองใช้วิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเขียนคำถามลงในกระดาษ เพื่อเปิดโอกาสให้

ทุกคนได้ถามคำถาม และเพื่อช่วยแก้ปัญหาความไม่กล้าหรือเงินอายุที่ต้องพูดผ่านไมโครโฟน อีกทั้งเพื่อรักษาเวลาในการถาม และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการโจมตีผู้สมัครโดยผู้สนับสนุนของฝ่ายตรงข้าม กรณีของผู้ที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้สามารถขอให้ผู้อื่นเขียนคำถามของตนเพื่อสอบถามผู้สมัครได้เช่นกัน เมื่อทุกคนได้เขียนคำถามแล้ว ผู้อำนวยการเสวนาจะทำหน้าที่อ่านคำถามดังกล่าวด้วยความเป็นกลางผ่านน้ำเสียงที่ราบเรียบ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนอย่างมาก ดังนั้น ในขั้นตอนนี้ผู้สมัครทุกรายจะได้รับทราบถึงขั้นตอนกระบวนการสอบถามดังกล่าวตั้งแต่ช่วงของการสร้างความไว้วางใจในตอนแรก

ในส่วนของการตอบคำถามนั้น แน่ใจว่าธรรมชาติของคำถามที่จะพบได้ในเวทีนี้มีหลายประเภท บางคำถามอาจเป็นการสอบถามในภาพรวม บางคำถามอาจเป็นการถามเฉพาะรายบุคคล บางคำถามอาจไม่ได้มีลักษณะเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบแต่เป็นคำถามเชิงเสียดสี เป็นต้น ดังนั้นเพื่อสร้างบรรยากาศในการเสวนาให้มีความเป็นกลางและลดความขัดแย้งอันเป็นเป้าหมายหนึ่งของการดำเนินโครงการ ผู้อำนวยการเสวนาจะต้องคัดเลือกและจัดกลุ่มคำถาม โดยคัดเลือกคำถามที่สร้างสรรค์หรือปรับเปลี่ยนคำพูดจากไม่สุภาพให้สุภาพแต่ยังมีความหมายเช่นเดิม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงจำเป็นต้องคัดกรองคำถามที่ไม่สร้างสรรค์และมีลักษณะเสียดสี ซึ่งในเวทีวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ไม่พบว่ามีคำถามแบบไม่สร้างสรรค์หรือเสียดสีเลย โดยการตอบคำถามนั้นควรกำหนดให้ผู้สมัครทุกหมายเลขตอบคำถามตามลำดับของการจับฉลากตามเดิม เพื่อลดการได้เปรียบเสียเปรียบและสร้างโอกาสให้แก่ผู้สมัครทุกหมายเลขได้แสดงวิสัยทัศน์อย่างเต็มที่ กระนั้น ระยะเวลาที่กำหนดให้ผู้สมัครทุกหมายเลขตอบในช่วงนี้ก็ไม่ควรมากจนเกินไป

3. ช่วงของการทำสัญญาใจ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างข้อตกลงที่ทุกฝ่ายจะมีร่วมกันในการผลักดันโครงการนี้ในทางปฏิบัติต่อไป ซึ่งการทำสัญญาใจนั้นมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ การแสดงออกเชิงกายภาพ เช่น การจับมือ โอบกอดฝ่ายตรงข้าม การใช้วาจา การใช้ภาพถ่าย การคิมน้ำสาบาน และการลงนาม ในบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น ซึ่งการทำสัญญาใจจะออกมาในรูปแบบใดนั้นไม่สามารถคาดเดาได้ ขึ้นอยู่กับบรรยากาศและข้อตกลงของแต่ละเวที เพราะหากเกิดการบังคับให้ต้องกระทำแล้ว สุดท้ายความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นภายในจิตใจและอาจแสดงออกมาในรูปแบบของการถอนตัวและปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือก็เป็นได้

ดังนั้น การทำสัญญาใจแม้จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อสื่อให้เห็นถึงรูปธรรมบางอย่างของข้อตกลงที่ทุกฝ่ายได้มีร่วมกันในเวที แต่กลับเป็นเรื่องที่พึงระมัดระวังในการผลักดันเป็นอย่างมาก **ไม่ควรใช้การบังคับโดยเด็ดขาด** แต่ต้องดูบรรยากาศและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การดำเนินการควรเป็นไปตามฉันทามติของเวที สำหรับเวทีประชาเสวนาในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมินั้น ผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันที่จะผลักดันให้เกิดการลงนามในบันทึกข้อตกลงเพื่อสร้างการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการร่างบันทึกข้อตกลงขึ้นร่วมกัน ซึ่งแน่นอนว่าเนื้อความนั้นต้องมาจากเวทีเสวนา กระนั้น หลักการที่ผู้อำนวยการเสวนาจะต้องพึงระลึกไว้เสมอก็คือ เนื้อหาในเนื้อความนั้นจะต้องเน้นไปที่หลักการสำคัญของโครงการ ซึ่งในที่นี้ก็คือ เน้นส่งเสริมการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ที่สำคัญจะต้องไม่มีการโจมตีผู้ใดมุ่งเน้นการกำหนดทิศทางที่ทุกฝ่ายจะร่วมกันปฏิบัติในเชิงบวกแทนที่การระบุถึงบทลงโทษ อาทิ การสนับสนุนการหาเสียงเชิงสร้างสรรค์ การสนับสนุนการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง และการสนับสนุนให้เกิดการเจรจากันระหว่างผู้สมัครแทนการว่าร้ายโจมตีกัน หรือฟ้องร้องห้ำหั่นกันโดยปราศจากการเจรจา เป็นต้น

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการส่งเสริมการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงนั้นแม้จะมีความชัดเจนในเป้าหมาย แต่ก็มีความละเอียดอ่อนในวิธีการอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเรื่องดังกล่าวเกี่ยวข้องกับหลายมิติทั้งเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ ผลประโยชน์ส่วนรวม และผลประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย บทความขึ้นนี้มุ่งขยายความขั้นตอนและกระบวนการในการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงผ่านกรณีศึกษาการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเผยให้เห็นขั้นตอนกระบวนการส่งเสริมการเลือกตั้งท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง โดยข้างต้นเป็นขั้นตอนและวิธีการส่งเสริมการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงที่สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองได้รวบรวมขึ้นจากการถอดบทเรียนประสบการณ์การทำงานจริงในการส่งเสริมการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงในพื้นที่ ขั้นตอนเหล่านี้จึงได้รับการพิสูจน์ผ่านการลงมือปฏิบัติแล้วว่ามีผลสำคัญและจำเป็นต้องผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากต้องการส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

